

T.C.
ADALET BAKANLIğI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Ocak - 2025

Sayı 39

İçindekiler

YAŞAM HAKKI.....	2
ADİL YARGILANMA HAKKI	5
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	8
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ	11
MÜLKİYET HAKKI	14

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. Korkmaz / Türkiye¹ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın tıbbi ihmal iddialarına ilişkindir. AİHM yaptığı incelemede başvuranın yaşam hakkı kapsamındaki iddialarını açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur.*

Başvuran, 7 Aralık 2008 tarihinde bir devlet hastanesinde ölü doğan bir çocuk dünyaya getirmiş, sezaryenle yapılan doğum sırasında ise iki kez kalp krizi geçirmiştir. Doktorlar başvurunu kurtarmayı başarmışlardır. Başvuran tıbbi ihmal iddialarıyla Sağlık Bakanlığı aleyhine 15 Haziran 2009’da İdare Mahkemesi nezdinde dava açmıştır. İdare Mahkemesi Adli Tıp Kurumundan alınan bilirkişi raporuna dayanarak olayda doktor kusuru bulunmadığına karar vermiş ve başvuranın davasını reddetmiştir. Danıştay da başvuranın temyiz ve karar düzeltme taleplerini reddetmiş ve karar böylece 21 Haziran 2018 tarihinde kesinleşmiştir.

Başvuran tazminat talebinin reddedilmesi üzerine Anayasa Mahkemesi’ne başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi yaşam hakkının ihlâl edildiği iddialarına ilişkin olarak dava sürecinde alınan ayrıntılı bilirkişi raporlarına değinmiş, başvurana sağlanan bakıma rağmen, çocuğunun hamilelikle ilgili bir hastalıktan kaynaklanan komplikasyon neticesinde ölü doğduğunu ve hastaya sağlanan bakım ve takibin tıbbi kurallara uygun olduğunu kaydederek Anayasa’nın 17. maddesinin ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır. Bunun üzerine başvuran AİHM’e başvurmuştur.

Başvuran Sözleşmenin 2 ve 3. maddelerine dayanmakta ve AİHM önünde, hem doğum sırasında yaşadığı kalp krizi hem de çocuğunun ölümünün, tıbbi bakımındaki gecikme ve sağlık personelinin hata ve ihmallerinden kaynaklandığını iddia etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme”) Değerlendirmesi

AİHM, yaşam hakkının esas bakımından yaptığı incelemede; yerel mahkemelerin dayandığı gerekçelerin keyfi ya da açıkça mantıksız görülmediğini, alınan bilirkişi raporlarından sapılmasını gerektiren bir durum bulunmadığını belirterek şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

AİHM yaşam hakkının usul boyutuyla yaptığı incelemede, iç hukukta yürütülen yargılamalarda başvuranın iddialarının yeterli derinlikte incelendiğini, başvuranın şikâyetleriyle ilgili bilirkişi raporu hazırlayan Adli Tıp Kurumunun bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda şüphe uyandıracak bir durum bulunmadığını göz önünde bulundurarak bu kapsamdaki şikâyetlerin de açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

¹ Özer ve diğerleri / Türkiye Kararı, no. 1618/23, 10 Aralık 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-241502>

AİHM kararında son olarak fetüsün yaşam hakkının başvuran annenin yaşam hakkıyla yakından bağlantılı olduğunu ve ayrıca incelenmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir.

2

ADİL YARGILANMA HAKKI

2. Çağıl / Türkiye² Kararı

Öz: Başvuru, mahkûm olunan adli para cezalarının yasal sınırın altında kalması nedeniyle temyiz edilememesinin adil yargılanma hakkını ihlâl ettiği şikâyetine ilişkindir.

5 Eylül 2015 tarihinde başvuran ve kız arkadaşı G.R.F., Balıkesir'in Altınoluk ilçesinde bir kafede T.A. ve V.E. isimli kişilerle tartışmış ve tartışma kavgaya dönüşmüştür. Edremit Cumhuriyet Savcısı, 16 Aralık 2015 tarihinde başvuran, G.R.F., T.A. ve V.E. hakkında tehdit, alenen hakaret ve yaralama suçlarından iddianame düzenlemiştir.

Yargılamayı yürüten mahkeme 26 Mayıs 2016 tarihinde, başvurunu diğerleriyle birlikte tehdit, alenen hakaret ve yaralama suçlarından ayrı ayrı olmak üzere 1.740 TL, 500 TL ve 2.000 TL tutarında adli para cezasına mahkûm etmiştir.

Söz konusu kararda hükmedilen adli para cezaları 5320 sayılı Kanunun geçici 2. maddesi uyarınca temyiz sınırının altında kalması sebebiyle kesinleşmiştir.

Başvuran Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak, diğer hususların yanı sıra, mahkemenin kararına karşı temyiz başvurusunda bulunamamasının mahkemeye erişim hakkını ihlâl ettiğini iddia etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 28 Aralık 2017 tarihinde başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

Başvuran, hakkında hükmedilen adli para cezalarının temyiz için yasal sınırı aşmadığı gerekçesiyle, ilk derece mahkemesinin kararının bir üst mahkeme olan Yargıtay tarafından incelenmesini sağlama fırsatı bulamadığından şikâyetçi olmuştur. Başvuran, Sözleşmenin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın Sözleşmenin 6. maddesi bağlamındaki şikâyetine ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede; başvuranın mahkûm edildiği tüm suçların potansiyel olarak hapis cezası veya adli para cezası gerektirmesine rağmen, başvuranın bu suçlardan herhangi biri için hapis cezasına mahkûm edilmiş olması halinde, mahkûmiyetine karşı temyiz başvurusunda bulunabileceğinin tartışmasız olduğunu gözlemlemiştir. Mahkeme, aynı durumun, kısa süreli hapis cezasının yerine adli para cezasının verildiği durumlarda da geçerli olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, yargılamayı yürüten mahkemenin hapis cezası yerine doğrudan adli para cezasına hükmettiğini, para cezalarının hiçbirinin ayrı ayrı 3.000 Türk Lirasını aşmadığı için temyize elverişli olmadığını, verilen cezaya bağlı olarak belirli suçlarla ilgili olarak temyize başvurmanın mümkün olduğunu belirtmiştir.

²Çağıl / Türkiye Kararı, no. 19085/18, 21 Ocak 2025. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-240186>

Mahkeme, yaptığı incelemede ayrıca başvuranın davasında olduğu gibi, cezanın temyiz için yasal eşiğin altında bir adli para cezası olduğu durumlarda, Cumhuriyet Savcılarına tek başına mahkûmiyete karşı temyiz hakkı tanıyan usul hakkının bu dengeyi bozup bozmadığını değerlendirmiştir. Bu bağlamda Mahkeme hem Cumhuriyet Savcılarının hem de bir ceza davasına dâhil olan sanıkların, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 309 ve 310. maddeleri uyarınca, Adalet Bakanlığından veya Yargıtay Cumhuriyet Savcısından, adaletin sağlanması amacıyla bir konunun Yargıtay tarafından incelenmesi için takdir yetkilerini kullanmalarını talep edebileceklerini belirtmiştir. Ayrıca Hükûmetin, başvuranın itiraz hakkının bir sonucu olarak Cumhuriyet Savcısına karşı dezavantajlı duruma düşmesini engellemeyi amaçlayan usuli güvencelere erişimi olduğunu göstermek için çok sayıda argüman sunduğunu, Cumhuriyet Savcısına verilen itiraz hakkının, mahkemeye erişim hakkını nasıl orantısız bir şekilde ihlâl ettiği ya da Hükûmet tarafından dayanılan usuli güvencelerin, hakkına yapılan müdahaleyi gidermek için neden yetersiz olduğu konusunda başvuranın herhangi bir açıklamada bulunmadığını ifade etmiştir.

Mahkeme, anılan gerekçelerle başvuranın, temyiz için yasal eşiğin altında kalan para cezalarını içeren mahkûmiyetlerine karşı Yargıtay'a temyiz başvurusunda bulunamamasının, mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek nitelikte olmadığına ve Sözleşmenin 6 § 1 maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

3

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

3. Petrović ve diğerleri / Hırvatistan³ Kararı

Öz: Başvurular, üç annenin 1986 ve 1994 yılları arasında doğan çocuklarının, devlet hastanelerinden, kaçırıldıkları ve yasadışı bir şekilde evlatlık verildikleri yönündeki şüphelerine ilişkin Hırvat Makamlarının etkili bir soruşturma yürütmemesi nedeniyle Sözleşmenin 8. ve 13. maddelerinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuranlardan, birinci başvuran 1993 ve 1994 yıllarında ikinci başvuran ise 1990 yılında bir dönem Sırp otoritelerinin kontrolü altında olan Hırvatistan'ın Vukovar kentindeki bir hastanede doğum yapmıştır. 1990 doğumlu ikinci başvuranın bebeği ile 1993 doğumlu birinci başvuranın bebeği, doğumdan kısa bir süre sonra Sırbistan'ın Novi Sad kentindeki bir hastaneye sevk edilmiş ve bebeklerin bir süre sonra orada öldüğü başvuranlara bildirilmiştir. Birinci başvuranın 1994 doğumlu bebeğinin ise sarılık tedavisi için Novi Sad'a sevk edilmeden hastanede öldüğü bildirilmiştir.

Üçüncü başvuran ise 1986 yılında Hırvatistan'ın Slavonski Brod kentindeki bir hastanede doğum yapmıştır. Doğumdan sonraki gün, hastane personeli tarafından başvurana bebeğinin aniden hastalandığı ve öldüğü konusunda bilgi verilmiştir.

Daha sonra, başvuranlar, 2018 yılının sonlarında ve 2019 yılında, Sırbistan'da bebekleri kaybolan annelerle ilgili haberleri görmüş ve kendi bebeklerinin de aynı şekilde kaçırılmış olabileceğinden şüphelenmiştir. Başvuranlar kayıp bebeklerle ilgilenen sivil toplum kuruluşuyla temasa geçerek hastaneler ve yerel makamlar nezdinde bebeklerinin öldüğü iddialarına ilişkin yapmış oldukları araştırma sonucunda elde ettikleri belgelerde tutarsızlıklar tespit etmeleri üzerine; bebeklerinin kaçırıldığı şüphesiyle 2021 ve 2022 yıllarında Hırvatistan savcılıklarına suç duyurusunda bulunmuşlardır. Ancak başvurular, suçun zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle 2022 ve 2023 yıllarında reddedilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Sözleşmenin 8. maddesi yönünden yaptığı inceleme kapsamında, Hırvatistan'ın başvuranlara çocuklarının akıbetine dair kesin ve güvenilir bilgi sağlama yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini inceleme yetkisine sahip olduğuna karar vermiştir. Ayrıca, Mahkeme, Hükûmetin itirazlarını reddederek başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. Esas yönünden yaptığı inceleme sonucunda ise Mahkeme, Hırvat yetkililerin bebeklere Hırvatistan'daki hastanelerde kalırken ne olduğunu, tıbbi tedavi dışında bir amaçla Sırbistan'a götürülüp götürülmediklerini ve bu süreçte herhangi bir kişi veya örgütün rol alıp

³ Petrović ve diğerleri / Hırvatistan Kararı, no. 31524/22, 33284/22, 15910/23 14 Ocak 2025.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-238792>

almadığını araştırabileceklerini belirtmiştir. 2020 yılı itibarıyla Sırbistan'da kayıp bebeklerin araştırılmasına ilişkin bir yasal mekanizma oluşturulduğunu göz önünde bulunduran Mahkeme, birinci ve ikinci başvuranın, Novi Sad kentindeki hastaneye sevk edilen bebeklerinin kaçırıldığı iddialarını, artık bu tür suçları soruşturmakla yükümlü olan Sırp makamlarına bildirme imkânına da sahip olduğunu; zira bu makamların yargı yetkisinde zaman aşımının artık bir sorun teşkil etmediğini vurgulamıştır.

Diğer yandan Mahkeme; başvuruların öldüğü iddia edilen bebeklerine ilişkin bilgi taleplerine yanıt olarak hastanelerin ve ilgili makamların yalnızca bazı belgeleri sağladığını, ancak başvurular belgelerdeki eksiklikler ve tutarsızlıkları dile getirdiğinde mezardan çıkarma, DNA testi veya tanık sorgulama gibi ek adımları suçun zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle atmadıklarını gözlemlemiştir.

Öte yandan, Mahkeme, 1980'li yıllarda ve 1990'lı yılların başında Hırvatistan'daki Devlet hastanelerinde bebeklerinin kaçırıldığından şüphelenen başka kadınlar da olmasına ve yetkililerin “kayıp bebekler” olgusundan haberdar olmalarına rağmen, annelerin kayıp bebeklerinin akıbetini öğrenmek için başvurabilecekleri başka bir hukuki yolun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu nedenle Mahkeme, başvuruların bebeklerinin devlet hastanelerinden kaçırıldığı ve yasadışı olarak evlatlık verildiği iddialarına ilişkin olarak Hırvatistan'ın Sözleşmenin 8. maddesi kapsamındaki yükümlülüğünü (“devam eden pozitif yükümlülük”) yerine getirmediği sonucuna vararak başvuruların özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiğine oybirliğiyle karar vermiştir.

Mahkeme, başvuruların Sözleşmenin 13. maddesine ilişkin şikâyetlerinin kabul edilebilir olduğunu belirtmekle birlikte, bu şikâyetin 8. maddeye ilişkin şikâyet ile esasen aynı olması nedeniyle esastan ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

Ayrıca, Mahkeme, Sözleşmenin 46. maddesi (kararların bağlayıcılığı ve icrası) kapsamında; ulusal düzeyde genel tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, Hırvat makamlarına benzer durumdaki tüm ebeveynlere bireysel telafi sağlamayı amaçlayan bir mekanizma kurması çağrısında bulunmuştur. Mahkeme, bu mekanizmanın, yeterli yetkilere sahip, her bir çocuğun akıbetine ilişkin güvenilir cevaplar verebilecek ve uygun şekilde yeterli tazminata hükmedebilecek bağımsız bir organ tarafından denetlenmesi gerektiğini de belirtmiştir.

4

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

4. Bodson ve diğeri / Belçika⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, 19 Ekim 2015 tarihinde düzenlenen genel grev sırasında greve katılan başvuranların Liège otoyolunu önceden izin almaksızın beş saat boyunca trafiğe kapatmaları ve yaklaşık 400 kilometre uzunluğunda bir trafik sıkışıklığına yol açmaları nedeniyle trafiği kasten engelleme suçundan aldıkları cezai mahkûmiyetleri nedeniyle Sözleşmenin 11. maddesinin ihlâl edildiği şikâyetine ilişkindir.*

Belçika vatandaşı olan başvuranlar, 19 Ekim 2015 tarihinde Belçika Genel İşçi Federasyonu tarafından o dönemde Federal Hükûmet tarafından uygulanan kemer sıkma önlemlerini protesto etmek amacıyla düzenlenen greve katılmışlardır. Grev kapsamında sabahın erken saatlerinde kimliği belirsiz göstericiler Cheratte köprüsünde A3/E40 otoyolunu kapatarak barikatlar kurmuş ve bunları ateşe vererek otoyolu kapatmışlardır. Aralarında başvuranların da bulunduğu 100 ila 200 kişi tarafından yaklaşık beş saat sürdürülen abluka boyunca otoyolun Brüksel-Aachen bölümünde her iki yönde yaklaşık 400 kilometre uzunluğunda bir trafik sıkışıklığı oluşmuş ve bu sıkışıklığa bağlı gergin olaylar meydana gelmiştir. Söz konusu olaylar nedeniyle haklarında yürütülen ceza yargılaması sonucunda Liège Ceza Mahkemesi 23 Kasım 2020 tarihinde Ceza Kanunu'nun 406. maddesinde düzenlenen trafiği kasten engelleme suçundan başvuranları 15 gün ile bir ay arasında değişen hapis cezalarına çarptırmış, bu cezalar üç yıl süreyle ertelenmiş, ayrıca başvuranların 1.200 ile 2.100 avro arasında değişen para cezalarına çarptırılmasına karar vermiştir. Verilen karar Yargıtay tarafından da onanmıştır. Başvuranlar, haklarındaki mahkûmiyet kararının Sözleşmenin 11. maddesi altında güvence altına alınan barışçıl olarak toplanma hakkını ihlâl ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme başvuranların mahkûm edilmelerinin barışçıl toplanma özgürlüğü haklarını kullanmalarına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini ve bu müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme müdahalenin “düzensizliğin önlenmesi” ve “başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması” meşru amaçlarını güttüğünü tespit ettikten sonra söz konusu müdahalenin bu amaçlara ulaşmak için “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığı konusunda şu değerlendirmelerde bulunmuştur.

Mahkeme öncelikle 19 Ekim 2015 tarihli grev eyleminin birkaç hafta öncesinden geniş çaplı olarak duyurulduğunu, ancak Cheratte köprüsünün ablukaya alınmasıyla sonuçlanan eylemin, önceden verilen bir izne konu olmadığını belirtmiştir. Mahkeme, göstericilerin

⁴ Bodson ve diğeri / Belçika Kararı, no. 35834/22, 16 Ocak 2025. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-238838>

eylemlerinin protesto konusuyla yani o dönemde Hükümet tarafından kararlaştırılan kemer sıkma tedbirleriyle doğrudan bir bağlantısı olmayan bir faaliyete yönelik olduğunu, ayrıca köprü'nün abluka altına alınması sonucu ortaya çıkan trafik engellemesinin başvuranların seslerini duyurmaları için gerekli tek araç olduğunun da ileri sürülmediğini belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranların grev yaptıkları yahut görüşlerini ifade ettikleri için değil, Ceza Kanunu tarafından suç sayılan bir trafik engellemesi suçunu işledikleri için mahkûm edildiklerini vurgulamıştır. Mahkeme, Sözleşmenin 11. maddesi ile güvence altına alınan grev hakkının, önceden izin alınmadan gerçekleştirilmesi halinde, bir sendikanın veya üyelerinin ana bir otoyolda trafiğin birkaç saat boyunca tamamen felç olmasına neden olacak, eyleme katılmayan kişilerin günlük yaşamını önemli ölçüde aksatacak ve yol kullanıcıları için tehlikeli bir durum yaratacak yol kapatma eylemleri gerçekleştirme hakkını içerdiği şeklindeki bir argümanını kabul edemeyeceğini, zira böyle bir argümanın Mahkemenin içtihadında destek bulamayacağını belirtmiştir. Mahkeme başvuranlara verilen ertelemeli hapis ve para cezalarının davanın koşulları dikkate alındığında aşırı olarak değerlendirilemeyeceği kanaatine varmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, ulusal mahkemelerin başvuranları trafiği kasten engelleme suçundan mahkûm ederken ilgili ve yeterli gerekçelere dayandıklarını ve bu konudaki takdir marjlarını aşmadıklarını belirterek söz konusu müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli” olduğu sonucuna varmış ve Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

5

MÜLKİYET HAKKI

5. UAB Profarma ve Bona Diagnosis / Litvanya⁵ Kararı

Öz: Başvurular, COVID-19 testlerinin satın alınması için başvuran şirketler ile Devlet arasında yapılan sözleşmelerin iptal edilerek Devlet tarafından ödenen meblağın önemli bir kısmının fazla olduğu gerekçesiyle başvuran şirketler tarafından iade edilmek zorunda bırakılmasının, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1.maddesine aykırı olduğu şikâyetlerine ilişkindir.

Mart 2020'de, COVID-19'un yayılması nedeniyle Litvanya'da ilan edilen ulusal olağanüstü hal sırasında, başvuran şirketler ile Sağlık Bakanlığı arasında toplam 6.050.000 avro karşılığında 510.000 hızlı test teslim edilmesini öngören bir ihale sözleşmesi imzalanmıştır. Bu şirketler test miktarını tamamlamak üzere birkaç başka şirketle alt sözleşme yapmış ve sonunda testleri 1.135.360 avro karşılığında satın almışlardır. Daha sonra Savcılık, bazı kamu görevlilerinin görevlerini kötüye kullandıkları iddiası ile iki başvuran şirketin yöneticileri ve çalışanları hakkında soruşturma başlatmıştır. Aynı zamanda yetkili savcı, başvuran şirketler aleyhine hukuk davası açmış ve ihale sözleşmelerinin iptalini talep etmiştir. Hukuk yargılamasının sonucunda şeffaflık ve kamu fonlarının rasyonel kullanımı ilkeleri ihlâl edildiği, zorunlu yasal normlara uyulmadığı, dürüstlük ilkesine aykırı davranıldığı gerekçeleri ile sözleşmeler iptal edilmiştir. Yargılama sonucunda ayrıca, Devletin testleri elinde tutmasına izin verilmesine, ancak başvuran şirketlerin fazla ödenen tutarı, yani 4.142.600 avro'yu yıllık %5 gecikme faiziyle birlikte Devlete iade etmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Başvuran şirketler, ihale sözleşmeleri ile yükledikleri işi ifa etmelerine rağmen daha sonra bu sözleşmelerin iptal edilmesinin ve ödenen paraların iadesine karar verilmesinin mülkiyet hakkının ihlâli niteliğinde olduğunu ileri sürmüşlerdir. Başvuranlara göre, ihale sözleşmelerinin imzalanmasında kusurlu taraf yalnızca şirketler olmamasına karşın tüm sorumluluk orantısız bir şekilde şirketlere yüklenmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme bu başvurularda görevinin yalnızca kamu ihale usulünde yapılan hataları düzeltmeye çalışan yerel mahkemelerin kararlarının başvuran şirketlere bireysel ve aşırı bir yük getirip getirmediğini tespit etmek olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında kalan kısımlar ise devletin takdir marjı kapsamında değerlendirilmiştir. Mahkeme ihalenin yapılmasında kamu makamlarının şeffaflık kriterlerine uygun davranmadığını vurgulamakla birlikte yerel

⁵ UAB Profarma ve bona Diognosis / Livatya Kararı, no. 46265/22, 50184/2, 07 Ocak 2025.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-238637>

mahkemelerin, başvuran şirketlerin kötü niyetle hareket ettiklerini ve aşırı kâr elde etmek için kamu sağlığındaki acil durumdan yararlanmaya çalıştıklarını tespit ettiklerini dikkate almıştır.

Bu bağlamda Mahkeme, söz konusu kamu ihale sözleşmesinin COVID-19 salgını sırasında, yetkililerin hızla hareket etme ihtiyacının olduğu bir dönemde yapıldığını hatırlatmış ve bu durumun yetkililerin hata yapma olasılığını artırdığına da vurgu yapmıştır. Sonuç olarak, başvuran şirketlerin davranışlarına ilişkin bulgularını göz önünde bulunduran Mahkeme, ihale sözleşmesinin diğer tarafı Sağlık Bakanlığı için mali sonuçların olmamasının, başvuran şirketlerin mülkiyet haklarına yapılan müdahaleyi orantısız kılmak için tek başına yeterli olmadığı sonucuna varmıştır. Buna göre, yerel makamların mevcut bağlamda kendilerine tanınan geniş takdir marjını aşmadıklarını tespit etmiştir. Mahkeme sonuç olarak oy birliği ile başvuranların mülkiyet haklarının ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

6. Hasan Karadeniz ve Kemal Karadeniz / Türkiye⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, taşınmazlarının karşılıksız olarak kamu kullanımına tahsis edilmesi ve enflasyonun etkisiyle alacaklarının değer kaybetmesi nedeniyle başvuranların mülkiyet haklarının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuranlar, 1988 tarihinde, Eskişehir ili, Odunpazarı ilçesi, Mamuca (Emek) mahallesinde, toplam 249.99 m² yüzölçümüne sahip bir arsayı satın almıştır. Başvuranların ilgili taşınmazı satın aldıkları tarihte yürürlükte olan uygulama imar planına göre taşınmazın üzerinde bulunduğu alanın bir kısmı “yol”, diğer kısmı ise “konut alanı” olarak belirlenmiştir. Daha sonra, 1/1000 ölçekli Revizyon İmar Planı hazırlanmış ve 1998 yılında onaylanmıştır. Bu plan, başvuranlara ait taşınmazın bir kısmını “yol”, bir kısmını da “konut alanı” olarak belirlemiştir.

Başvuranlar söz konusu taşınmazın sahibi olduktan sonra, ilgili tarihte yürürlükte olan imar planına veya daha sonra onaylanan imar planlarından herhangi birine itiraz etmemiş ve bu planlara karşı herhangi bir dava açmamıştır. Ayrıca, başvuranlar taşınmazları üzerinde inşaat yapmak için herhangi bir izin veya ruhsat başvurusunda bulunmadıkları gibi, taşınmazı kapsayan alanda imar planı veya parselasyon değişikliği için de başvuruda bulunmamışlardır.

Ancak, başvuranlar taşınmazın bir kısmının imar planında “yol” olarak belirlenmesi nedeniyle kamulaştırılmasını veya belirlenme amacına uygun olarak kullanılmasını talep etmişler ve bu başvuruları Belediye tarafından reddedilmiştir.

⁶ Hasan Karadeniz ve Karadeniz / Türkiye Kararı, no. 56471/21, 56472/21 10 Aralık 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-241477>

Başvurularının reddi üzerine başvuranlar, idare mahkemesinde dava açarak, taşınmazlarının bir kısmının imar planında “yol” olarak belirlenmesine rağmen o tarihe kadar kamulaştırılmadığı için fiilen kamulaştırıldığı gerekçesiyle maddi tazminata ve yasal faize hükmedilmesini talep etmişlerdir. Yargılamalar sonucunda İdare Mahkemesi, davanın kabulüne ve başvuranlara, dava konusu taşınmazın imar planında “yol” olarak fonksiyonlandırılan kısmı için taşınmaz bedelini dava tarihinden itibaren uygulanacak kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiziyle birlikte ödenmesine karar vermiştir. Bu karara faiz yönünden başvuranların itirazı üzerine bölge idare mahkemesi, tazminat tutarına yasal faiz uygulanması gerektiğine karar vermiştir.

Başvuranlar, bu kararın ardından Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlar ve belirlenen faiz miktarının adil olmadığını ileri sürerek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlâl edildiğini iddia etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme öncelikle, bir arazinin, daha sonra kamulaştırılması amacıyla kamu tesislerinin inşası için şehir imar planında yer alması şeklinde yasal bir kısıtlamaya tabi olmasının, 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ilk cümlesine giren bir müdahale teşkil ettiğinin yerleşik içtihat olduğunu hatırlatmıştır. Ayrıca şehir ve ülke planlaması gibi karmaşık ve zor bir alanda, sözleşmecî devletlerin şehir ve ülke planlama politikalarını yürütürken geniş bir takdir marjına sahip olduklarını belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranların, söz konusu araziye satın aldıkları tarihte yürürlükte olan yerel şehir imar planına göre, mülkün bir kısmının yetkililer tarafından yol yapımı için kullanılacağını bildiklerini veya bilmeleri gerektiğini, ihtilafı araziye satın alırken böyle bir riski kabul etmiş sayılmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Mahkeme, somut olayda, başvuranların söz konusu dönemde arazilerinden mahrum bırakılmadıklarını belirtmiştir. Özellikle söz konusu sınırlamanın başvuranların taşınmazı edindikleri sırada mevcut olduğu dikkate alındığında, başvuranlara söz konusu tazminatın ödenmesiyle, söz konusu dönemde arazinin kullanılmamasından kaynaklanan zararın yeterince karşılandığı kanaatine varmıştır.

Sonuç olarak şikâyet konusu değer düşüklüğünün ilgililere orantısız ve aşırı bir yük getirmediği, başvuranların alacakları miktardan biraz daha düşük bir tutarın ödenmesinin, genel çıkar ile ilgililerin haklarının korunması arasındaki adil dengeyi tehlikeye atmadığı sonucuna varılmıştır.

Buna göre Mahkeme, başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olduğuna ve Sözleşme'nin 35 § 3 (a) ve 4. maddeleri uyarınca reddine karar vermiştir.

7. Özer ve Diğerleri / Türkiye⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, kamulaştırılan ve kamusal bir amaç için kullanılmadığı iddia olunan araziye ilişkin iade veya tazminat taleplerinin reddedilmesi suretiyle mülkiyet hakkı; Kamulaştırma Kanunu'nun ("K.K.") 22. maddesinin uygulanmasına ilişkin Yargıtay içtihatlarında farklılık bulunması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği iddialarına ilişkindir.*

Başvuranlar, 2011 yılında KK' nin 22. maddesi uyarınca bir dava açarak kamulaştırılan mülkün iadesini ya da bunun mümkün olmaması halinde mülkün değerindeki artışa tekabül eden bir tazminat ödenmesini talep etmişlerdir. Bu madde, bir mülkün kamulaştırıldığı amaç için kullanılmasının veya başka bir kamu yararına tahsis edilmesinin artık gerekli olmadığı durumlarda, mülkün eski sahibine iade edilmesini öngörmektedir. Dava, söz konusu hükmün idare açısından bir iade yükümlülüğü doğurduğu şeklinde yorumlanamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Başvuranlar, derece mahkemelerinin, yetkililerin arazilerini artık kamusal bir amaç için kullanmalarına gerek kalmamasına rağmen, mülklerini kendilerine iade etmeyi veya böyle bir iadenin olmaması durumunda, değerindeki artışa karşılık gelen tazminatı ödemeyi reddetmeleri nedeniyle Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülkiyetlerine saygı gösterilmesi haklarının ihlâl edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Başvuranlar ayrıca, Yargıtayın içtihatlarındaki farklılık nedeniyle davalarının reddedildiğini ve Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında adil yargılanma haklarının ihlâl edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin, usulüne uygun olarak kamulaştırılan bir mülkün belirli bir süre kullanıldıktan sonra kamu yararına kullanımının sona ermesi halinde, eski sahiplerine iade veya tazminat yükümlülüğü getirecek şekilde yorumlanamayacağına karar vermiştir. Dolayısıyla Mahkeme, şikâyetin bu kısmının Sözleşmenin 35 § 3 (a) maddesi anlamında *konu yönünden yetkisiz* olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme, başvuranların dayandığı KK.'nin 22. maddesinde öngörülen geri alma mekanizmasının, ancak kamulaştırılan mülk artık kamusal bir amaç için kullanılmadığında

⁷ Özer ve Diğerleri / Türkiye Kararı, no. 58734/16, 10 Aralık 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-241498>

devreye girebileceğini gözlemlemektedir. Mevcut davada, söz konusu mülk, kamulaştırıldığı amaç için kullanılmaya devam etmektedir ve bu da kamu amacına uygundur. Bu nedenle Mahkeme, şikâyetin bu kısmını da Sözleşmenin 35 § 3 (a) maddesi anlamında *konu yönünden yetkisiz* olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Sözleşmenin 6. Maddesi kapsamındaki şikâyete ilişkin ise Mahkeme; Yargıtay bünyesinde, Daireler arasında oluşan içtihat farklılıklarını giderebilecek ve içtihadı standartlaştırabilecek bir mekanizmanın bulunduğuna işaret ederek bu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu ve Sözleşmenin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadafa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr